

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	1494
Land:	Irak
Kilde:	Landinfo
Titel:	Irak: Drap og kidnappinger i Bagdad 2003-2023
Udgivet:	20. januar 2023
Optaget på baggrundsmaterialet:	2. juni 2023

Irak: Drap og kidnappinger i Bagdad 2003–2023

- Finnes det statistikk over antall målrettede drap i Bagdad, og hvordan har situasjonen utviklet seg fra 2003 og frem til i dag?
- Finnes det statistikk over antall kidnappinger i Bagdad, og hvordan har situasjonen utviklet seg fra 2003 og frem til i dag?
- Hvem er mest utsatt for kidnapping?

Introduksjon og kildesituasjon

Denne responsen redegjør for tilgjengelig statistikk over målrettede drap og kidnappinger i Bagdad fra regimeskiftet i 2003 og frem til i dag.

Irakiske myndigheter offentliggjør ikke kriminalstatistikk for antall drepte og kidnappede i Bagdad. Landinfo har heller ikke tilgang til fullstendig statistikk over dette for perioden 2003–2023 fra andre kilder. Det finnes imidlertid flere aktører som følger voldsbildet i Irak, og som publiserer statistikk over antall sivile drepte. Disse statistikkene skiller imidlertid ikke mellom målrettede drap og drap som rammer tilfeldige personer. Det er derfor ikke mulig å skille målrettede drap fra andre drap på en treffsikker måte.

Én fremgangsmåte kan være å skille mellom sivile som har blitt drept med skytevåpen, og sivile som har blitt drept i eksplosjoner. Det vil imidlertid heller ikke gi et fullstendig bilde, da improviserte bomber også brukes til målrettede drap. Det er heller ikke alle kilder som oppgir antall drepte fordelt på våpentype. En annen utfordring er at tallene som presenteres av ulike kilder som har rapportert om konfliktbildet i Irak i denne perioden, varierer betraktelig. Det de derimot har til felles, er at de viser den samme trenden over tid.

Når det gjelder antall drap, har Iraq Body Count (IBC) rapportert på antall sivile drepte i konfliktrelatert vold siden 2003. Tallene er samlet i en database der en kan søke på antall sivile drepte per provins, hvilken våpentype som ble brukt i angrepet, og hvilken aktør som sto bak. United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI), FN-operasjonen i Irak, publiserte også månedlige tapstall i flere år, men på grunn av den sterke nedgangen i antall sivile drepte i Irak, sluttet

UNAMI å publisere tapstall fra og med januar 2019 (UNAMI 2019). UNAMI rapporterte derimot ikke systematisk per provins, så det er vanskelig å trekke ut data kun for Bagdad. IBC rapporterer fortsatt på sivile drepte i Irak, men har ikke hatt ressurser til å legge inn data i den søkbare basen siden utgangen av 2016. Det betyr at man kun kan finne aggregerte tall per provins og per våpentype for perioden 2003–2016 i IBCs database. Ellers finnes rapporteringer om enkelthendelser for de siste 18 ukene på organisasjonens nettside.

Et forskningsmiljø ved Uppsala universitet har innhentet data fra en rekke konfliktområder i verden, inkludert Irak, og har samlet sine funn i Uppsala Conflict Data Program (UCDP). I disse tallene er både sivile og ikke-sivile drepte inkludert, og de vil dermed ikke være sammenlignbare med tall fra IBC og UNAMI. UCDP presenterer tall for antall drepte på et kart som gjør det mulig å skille Bagdad fra andre provinser i Irak. Databasen har også en søkbar tidslinje som gjør det mulig å finne data fordelt på år.

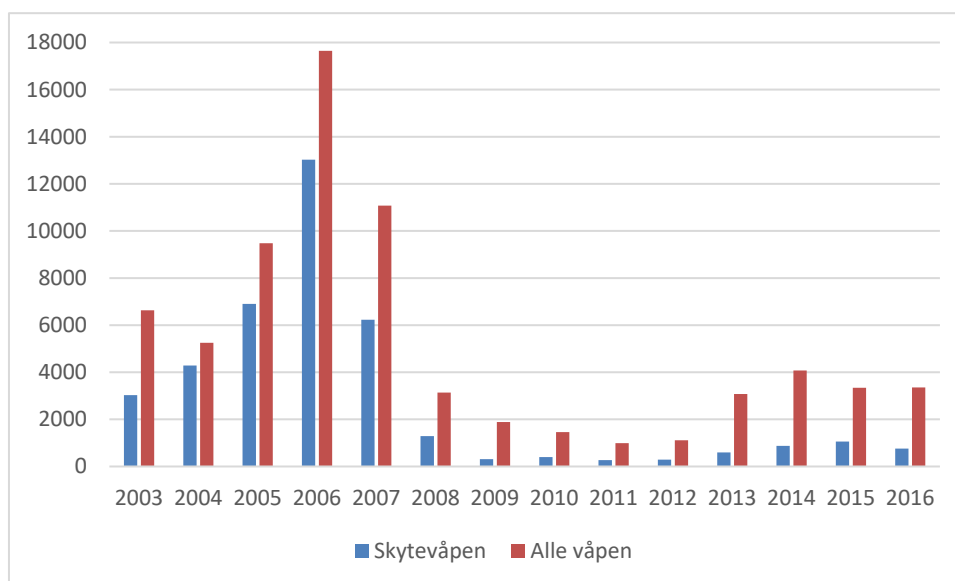
Basert på de ovennevnte kildene, vil det være mulig å gi et bilde av omfang og trender i voldsbildet for Bagdad i perioden fra 2003 til 2023. Man må imidlertid benytte tallene med en viss varsomhet, gitt utfordringene diskutert ovenfor.

Tall over antall kidnappinger i Bagdad er ikke like tilgjengelige og derfor vanskelig å rapportere på. Landinfo har kommet over noe informasjon og statistikk, men kun for enkelte år.

Drap

IBC rapporterer fortsatt på hendelser der sivile irakere blir drept i konfliktrelatert vold. I IBCs database kan en sortere etter type våpen som er brukt. Figur 1 viser antall sivile som er drept i Bagdad i perioden 2003–2016, og sammenligner dem som er drept med skytevåpen, ofte brukt i målrettede angrep, med det totale antallet drepte der alle våpentyper er inkludert. Man ser at antall drepte, uavhengig av våpentype, økte drastisk de første årene, før situasjonen roet seg noe i 2008–2009. Deretter begynte kurven å stige noe igjen fra 2013, men på et langt lavere nivå enn under den første voldelige perioden mellom 2003 og 2008. Trenden er den samme for antallet som er drept med skytevåpen.

Figur 1. Antall sivile drepte i Bagdad per våpentype, 2003–2016

Kilde: IBC 2020.

I henhold til EASO (2019, s. 77), som har innhentet data fra Iraq Body Count, ble 1032 sivile drept i Bagdad i 2017 og 566 i 2018, hvilket er en solid nedgang fra 2016, som vist i figur 1.

I EASOs rapport om sikkerhetssituasjonen i Irak fra 2020, fremkommer det i kapittelet om Bagdad at 37 sivile ble drept i 2019, og at 3 sivile ble drept i første halvår av 2020 (s. 81). Her har EASO brukt tall fra UNAMI. UNAMIs tall har generelt ligget på et lavere nivå enn IBCs tall. UNAMI har selv informert om problemene med å innhente tall fra de aktive konfliktområdene, og har månedsrapporter presisert at det er en risiko for underrapportering i publikasjonene deres (Landinfo 2018, s. 6-7; UNAMI 2017; UNAMI 2019). I tabell 1 fremkommer det at flere ble drept i 2015 enn i 2014, hvilket strider med informasjonen fra IBC, men tallene fra 2015 til 2018 varierer i noe mindre grad.

Tabell 1. Antall sivile drepte i Bagdad 2014–2019 i henhold til UNAMI

2014	2015	2016	2017	2018	2019
2419	3727	2895	728	398	37

Kilde: EASO 2019, s. 77; 2020, s. 81.

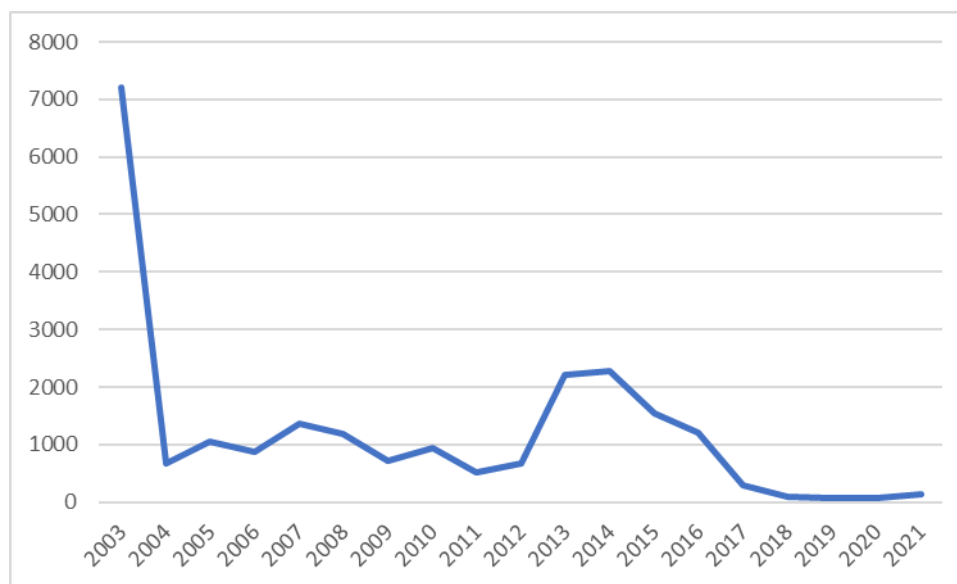
Iraq Body Count har også publisert en artikkel på bakgrunn av drapsstatistikk for Bagdad for årene 2018, 2019 og 2020. I løpet av disse tre årene registrerte IBC 1188 sivile drepte i Bagdad. Av disse skal 229 ha blitt drept i eksplosjoner, mens resten, altså de fleste, ble drept med andre typer våpen (Hamourtziadou, Dardagan & Sloboda 2021).¹ Om man ser på det totale antallet drepte i disse tre årene,

¹ Dette betyr at IBC har data kun for Bagdad, men de er altså ikke søkbare i databasen.

tilsvarende et gjennomsnitt på 396 per år, hvilket er langt lavere enn totalt antall sivile drept i Bagdad i 2016 (3354), og nær en halvering av antall drept med skytevåpen i Bagdad i 2016 (760). Trenden er med andre ord klart nedadgående sammenlignet med situasjonen i perioden 2013–2016.

Tallene som fremkommer i databasen til UCDP,² ligger også på et langt lavere nivå enn IBCs tall. Totalt er det registrert rundt 16 500 drept i Bagdad i perioden 2003–2021, mot 93 500 i hele Irak i samme periode. Mens over 7000 ble drept i 2003, lå tallet på rundt 1000 i årene frem til 2011, da drøyt 500 personer ble drept. Deretter steg tallet på antall drept i perioden 2013–2016, før det igjen sank betraktelig i 2017–2020. I 2021 registrerte prosjektet 141 drept i Bagdad (figur 2). Landinfo kan ikke forklare det lave nivået på antall drept i årene 2004–2008.

Figur 2. Antall sivile og ikke-sivile drept i Bagdad i henhold til UCDP, 2003–2021

Kilde: Uppsala universitet 2021.

Landinfo har ikke tilgang til tilsvarende statistikk for Bagdad for 2022, men i henhold til en rapport fra UK Home office (2022, s. 33-34), som har samlet data fra ACLED, ble 63 personer (30 sivile og 33 militante) drept i Bagdad i perioden 1. januar – 8. juli 2022.³

Kidnappinger

Kidnappinger ble et fenomen i Bagdad kort tid etter regimeskiftet i 2003. Den første tiden var utlendinger særlig utsatt, men også irakere ble bortført (BBC 2004). Etter bombingene av den sjiareligiøse helligdommen Samarra-moskeen i

² For UCDPs metode se her [Methodology - Department of Peace and Conflict Research - Uppsala University, Sweden \(uu.se\)](https://uu.se/ucdp/methodology)

³ Landinfo har ikke tilgang til ACLEDs database og kan derfor ikke innhente tall fra siste halvår.

februar 2006, økte den sekterisk motiverte volden i Bagdad, også omfanget av kidnappinger. Landinfo har redegjort for sikkerhetssituasjonen i Bagdad i flere notater der dette fremkommer (2008, s. 7-8; 2012, s. 11; 2017a, s. 5; 2017b, 14-15). Vår rapportering bygger ikke på statistikk, men på møter med aktuelle kilder i Irak og nyhetsrapporteringer.

Et eksempel på en større kidnappingskasjon er bortføringen av mellom 100 og 150 ansatte ved et forskningsinstitutt i Bagdad i november 2006. Instituttet hadde ansvaret for å fordele utenlandsstipender til professorer og studenter. I denne aksjonen stormet flere titalls bevæpnede menn som utga seg for å være fra myndighetenes anti-korrupsjonsenhet, bygningen og bortførte alle mennene, mens kvinnene fikk bli igjen. Kidnapperne var ikledd samme blå kamouflasjeuniformer som deler av politiet bruker, men Innenriksdepartementet nektet for å stå bak (Sturcke 2006). På denne tiden var Bagdad preget av dødskvadroner med tilknytning til politiske partier, og denne aksjonen kan ha vært ment å ramme Innenriksministeren som var sunnimuslim.

FN har publisert tall over antall kidnappinger i hele Irak for årene 2008–2014, men Landinfo har ikke funnet tall kun for Bagdad. Den landsdekkende statistikken fra FN viser en økning fra 2008 til 2009, men deretter en nedgang til og med 2013, før antallet økte igjen i 2014.

Tabell 2. Antall kidnappinger i Irak 2008–2014

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1433	2014	1389	1020	820	783	1119

Kilde: UNODC 2017.

I en artikkel i Middle East Eye fra februar 2015 hevdet en høytstående sikkerhetsoffiser i Bagdad at kidnappinger utgjorde en større fare for Bagdads sikkerhet enn ISIL (Middle East Eye 2015). Offiseren satte økningen i kidnappinger i sammenheng med den voldsomme mobiliseringen til militser som skulle bekjempe ISIL. Han mente den økte spredningen av våpen i samfunnet førte til at langt flere fikk mer makt, og at mange utnyttet maktposisjonen til å søke personlig økonomisk gevinst gjennom kidnappinger. Et annet motiv, ble det hevdet, var av sekterisk art, og mange av ofrene var i denne perioden sunnimuslimer.

I januar 2017 publiserte Al Monitor (Saadoun 2017) og Middle East Eye (al-Salhy 2017) artikler som begge antydte at kidnappingsfenomenet i Bagdad var økende. Artikelforfatterne oppga ingen statsitikk over tid, men hevdet at over 700 personer hadde blitt rapportert kidnappet i Bagdad i løpet av de ni første månedene av 2016. Direktøren ved Kontoret for bekjempelse av kriminalitet i Bagdad (Combating Crime Department) benektet dette omfanget, men ville heller ikke oppgi noe annet tall (al-Salhy 2017). Middle East Eye opplyste i tillegg at 25

personer ble rapportert kidnappet i desember 2016. Det reelle antallet skal visstnok være langt høyere enn det angitte, da mange vegrer seg for å rapportere om kidnappinger i frykt for at offeret skal bli drept (al-Salhy 2017).

Det antas at motivene bak kidnappinger ikke bare er rent økonomiske eller sekteriske, men også sikkerhetsmessige og politiske. Kilder melder at det i hovedsak er organiserte kriminelle miljøer som utgår fra innflytelsesrike politiske og væpnede grupper, som står bak kidnappingene i Bagdad (al-Saly 2017; Saadoun 2017; Elbaldawi 2020). I 2017 lå kravene om løsepenger mellom 10 000 og 100 000 USD, avhengig av ofrenes betalingsevne (al-Salhy 2017). I andre deler av landet står også ISIL bak flere av kidnappingene.

I juli 2020 rapporterte Al Monitor igjen at antallet kidnappinger i Bagdad var økende (Elbaldawi 2020). Dette ble delvis satt i sammenheng med protestbølgen som startet i oktober 2019, og som særlig preget Bagdad, men også Sør-Irak. I henhold til artikkelen foregår både attentater og kidnappinger åpenlyst og med økende frekvens uten at gjerningsmennene blir arrestert og straffeforfulgt. Men heller ikke denne artikkelen kunne vise til noen konkrete tall over det totale antallet kidnappinger. Risikoen som aktivister og demonstranter er utsatt for, er for øvrig også redegjort for i et eget Landinfo-notat (2023, s. 2-3).

Under Landinfos informasjonsinnhentingsreise til Irak våren 2022 uttalte en representant for UNAMI i Bagdad at kidnappinger fortsatt utgjorde et betydelig problem. Bare i uken før vårt møte var det angivelig registrert elleve kidnappinger. Representanten mente det var ISIL som gjennomførte en del av dem, «for å vise at de mente alvor, og at motstand fikk konsekvenser». På spørsmål om kidnappinger også forekom i Bagdad, var svaret ja, og områdene Tarmiya, nord i Bagdad distrikt, Latifiya og Makhmoudiya, begge i sør, ble nevnt som spesielt utsatt.

Profil på personer mest utsatt for kidnapping

Kidnappinger kan være både politisk og økonomisk motivert, og profilen på de som bortføres er nettopp at de enten er aktivister, journalister, opposisjonspolitikere eller andre sivile med god betalingsevne (Landinfo 2023, s. 2-3; al-Salhy 2017; Saadoun 2017; Elbaldawi 2020).

Det er mye som tyder på at elementer innen PMU står bak flere av bortføringene i Bagdad. Dette til tross for at enkelte av kildene Landinfo møtte i Irak våren 2022 (IRIS; Kirkuk Now), hevdet at PMU ikke lenger rammer sivile vilkårlig på samme måte som tidligere. PMU er opptatt av å fremme sin egen politiske og økonomiske makt i Irak, og søker ikke å fremstå som kriminelle voldsaktører. Det utelukker likevel ikke at sivile kan rammes av vold begått av PMU. PMU har blitt svært mektige i Irak og har stor innflytelse både i politiske fora og i næringslivet. Det betyr at de både har evne og vilje til å ramme politiske motstandere, inkludert aktivister, og konkurrenter i næringslivet.

Avsluttende kommentarer

Landinfo kan på bakgrunn av den informasjonen vi har funnet, ikke presentere en fullstendig oversikt over antallet målrettede drap og kidnappinger i Bagdad for perioden 2003 og frem til i dag. Tallene som er presentert, er fra etterrettelige kilder, men vi må påpeke at det samtidig er stor usikkerhet knyttet til tallene. Vi vet fra tidligere undersøkelser at statistikk over antall drepte i Irak spriker ettersom hvilken aktør som rapporterer. Noen rapporterer kun på sivile drepte, men selv blant disse vil tallene variere – slik materialet fra IBC og UNAMI viser. Dette skyldes at de har ulike krav til rapporteringene. Trenden er imidlertid den samme hos alle kilder, og viser at volden i Bagdad hadde topper i årene etter invasjonen i 2003 og fra 2013 og frem til 2017 da ISIL var på offensiven i Irak.

Når det gjelder kidnappinger, er tallene enda mer usikre, fordi mange unnlater å rapportere om dette i håp om at det gjør sjansen for løslatelse større. Dessuten kan det være risiko knyttet til å bekjentgjøre omfanget av kidnappinger i Bagdad i pressen. Det er derfor en viss sjanse for at fenomenet i dag er mer omfattende enn vi klarer å se ut fra mediedekningen. Den irakiske pressen er i liten grad fri, og vi vet at journalister og aktivister som uttaler seg negativt om enheter i PMU, løper stor risiko for å selv bli bortført eller drept (Landinfo 2021; 2023; Hamzoz & Abdulkareem 2022).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- BBC (2004, 24. september). Baghdad kidnapping crisis deepens. *BBC*. Tilgjengelig fra http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3686244.stm [lastet ned 17. januar 2023]
- EASO (2019, 14. mars). *Iraq Security situation*. Malta: EASO. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/iraq/easo-country-origin-information-report-iraq-security-situation-march-2019> [lastet ned 20. januar 2023]
- EASO (2020, oktober). *Iraq Security situation*. Malta: EASO. Tilgjengelig fra https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/10_2020_EASO_COI_Report_Iraq_Security_situation.pdf [lastet ned 20. januar 2023]
- Elbaldawi, Lujain (2020, 28. juli). Assassinations, kidnappings shake Baghdad. *Al Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2020/07/iraq-security-militias-kidnapping-assassinations.html#ixzz7pzwWrooI> [lastet ned 20. januar 2023]
- Hamourtziadou, Lily, Dardagan, Hamit & Sloboda, John (2021, 26. januar). *Death in Baghdad*. London: Iraq Body Count. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/analysis/beyond/death-in-baghdad/> [lastet ned 20. januar 2023]
- Hamzoz, Hayder & Abdulkareem, Assia (2022, 18. oktober). *Iraq - Freedom on the Net 2022*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/country/iraq/freedom-net/2022> [lastet ned 12. januar 2023]
- IBC, dvs. Iraq Body Count (2023). *Database*. London: Iraq Body Count. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/database/> [lastet ned 20. januar 2023]
- Landinfo (2008, 19. november). *Irak: Bagdad – byens endrede karakter og sikkerhetssituasjonen per november 2008*. Oslo: Landinfo. Ikke lenger tilgjengelig på Landinfos nettsider.
- Landinfo (2012, 20. juni). *Irak: Sikkerhetssituasjonen i Sentral-Irak - 2011 og 2012*. Oslo: Landinfo. Ikke lenger tilgjengelig på Landinfos nettsider.
- Landinfo (2017a, 15. september). *Irak: Militser i Bagdad*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Irak-Respons-Militser-i-Bagdad-15092017.pdf> [lastet ned 20. januar 2023]
- Landinfo (2017b, 23. juni). *Irak: Situasjonen for sunnimuslimere i Bagdad*. Oslo: Landinfo. Ikke lenger tilgjengelig på Landinfos nettsider.
- Landinfo (2018, 5. november). *Irak: Ninewa provins – sikkerhetssituasjonen per oktober 2018*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/11/Temanotat-Irak-Sikkerhetssituasjonen-i-Ninewa-provins-GRHA-05112018.pdf> [lastet ned 17. januar 2023].
- Landinfo (2021, 27. august). *Irak: Målrettede angrep på demonstranter, journalister og andre kritikere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/08/Landinfo-respons-Irak-Malrettede-angrep-pa-demonstranter-27082021.pdf> [lastet ned 20. januar 2023].
- Landinfo (2023, 6. januar). *Irak: Risiko forbundet med kritikk i sosiale medier mot maktpersoner eller -instanser*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2023/01/Landinfo-respons-Irak-Risiko-forbundet-med-kritikk-i-sosiale-medier-mot-maktpersoner-eller-instanser-06012022-rettelse-10012023.pdf> [lastet ned 20. januar 2023]

- Middle East Eye (2015, 13. februar). Kidnappings greater threat to Baghdad than Islamic State: top official. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <https://www.middleeasteye.net/news/kidnappings-greater-threat-baghdad-islamic-state-top-official> [lastet ned 20. januar 2023]
- Saadoun, Mustafa (2017, 26. januar). Why are kidnappings on the rise in Baghdad? *Al Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/originals/2017/01/kidnap-abduction-crime-militias-baghdad.html#ixzz7qB4bROVn> [lastet ned 20. januar 2023]
- Al-Salhy, Suadad (2017, 4. januar) Criminal kidnappings are big business in Baghdad. *Middle East Eye*. Tilgjengelig fra <https://www.middleeasteye.net/news/criminal-kidnappings-are-big-business-baghdad> [lastet ned 12. januar 2023]
- Sturcke, James (2006, 14. november). Up to 150 kidnapped from Baghdad institute. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2006/nov/14/iraq.internationaleducationnews> [lastet ned 20. januar 2023]
- UK Home Office (2022, november). *Country Policy and Information Note Iraq: Security situation*. London: Home office. Tilgjengelig fra <https://www.gov.uk/government/publications/iraq-country-policy-and-information-notes/country-policy-and-information-note-security-situation-iraq-november-2022-accessible> [lastet ned 20. januar 2023]
- UNAMI (2017, 1. april). *UN Casualties Figures for Iraq for the Month of March 2017*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/iraq/un-casualties-figures-iraq-month-march-2017-enar> [lastet ned 20. januar 2023]
- UNAMI (2019, 3. januar). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of December 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/iraq/un-casualty-figures-iraq-month-december-2018-enarku> [lastet ned 20. januar 2023]
- UNODC, dvs. United Nations Office on Drugs and Crime (2017). *Kidnapping*. Wien: UNODC. Tilgjengelig fra <https://dataunodc.un.org/data/crime/kidnapping> [lastet ned 20. januar 2023]
- Uppsala universitet (2021). *Iraq. Number of deaths*. Uppsala Conflict Data Program. Uppsala: Uppsala universitet. Tilgjengelig fra <https://ucdp.uu.se/country/645> [lastet ned 17. januar 2023]

Muntlige kilder

- UNAMI, møte i Bagdad 28. mars 2022.
- IRIS, dvs. Institute of Regional and International Studies. Program director og Program manager. Møte i Sulaymaniya 31. mars 2022.
- Kirkuk Now, Editor in chief og seks medarbeidere i redaksjonen. Møte i Sulaymaniya 30. mars 2022.

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.